

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PRODUKT S KOMPONENTOU ŽP

JAK PROVÁZAT TÝMOVÉ AKTIVITY UČITELŮ A ŽÁKŮ S TÉMATEM ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

METODICKÝ MATERIÁL PRO UČITELE A UČITELKY ZÁKLADNÍCH I STŘEDNÍCH ŠKOL

Poznámka úvodem

Kurzy SES TEACHER se vyznačují především orientací na skupinu, resp. proměnu skupiny pedagogů ve kvalitně spolupracující tým. Ačkoli jsme v rámci projektu řešili rozdílná témata, součástí každého výjezdu je program, který vhodně využívá prostředí, kam pedagogický sbor na školení odjel. **V komponování programu jsme tedy zapojili učitele do využívání životní prostředí nejbližšího i širšího okolí místa, kde se vzdělávání koná.**

Níže nabízíme metodický materiál, který v aktivitě pro sbor kombinuje komponenty ICT a enviromentální výchovy, tedy vztah k životnímu prostředí.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

JAK PROVÁZAT TÝMOVÉ AKTIVITY UČITELŮ A ŽÁKŮ S TÉMATEM ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

K čemu materiál mohu jako učitel nebo učitelka využít?

- pro vlastní metodickou přípravu programu pro školní třídu
- pro rozvoj spolupráce mezi pedagogy školy
- pro posílení spolupráce mezi členy skupiny, např. školní třídy
- pro provázání různých témat a vzdělávacích oblastí s tematikou životního prostředí
- jako zdroj inspirace a nápadů, jak využít téma životního prostředí, resp. prostředí vůbec při koncipování programu

Čím začínáme?

PROČ, KDY, KDE A JAK?

Důležité je pochopitelně mít jasně definovaný soubor dílčích cílů. V případě rozvoje pedagogického sboru a rozvoje kompetencí učitele ve skupině (cíle SES TEACHER) tak v rámci celého vzdělávání vymezujeme místo a čas v programu, kde bude zařazen program, propojený s tématem životního prostředí.

V našem případě kurzů SES TEACHER **zařazujeme program na 2.den kurzu**, odpoledne, díky přízní počasí je vhodný čas vyrazit do okolí. **Cílem programu**, ke budou učitelé v menších skupinách, max. po 5i účastnících, řešit v terénu úkoly, **je právě zlepšování komunikace a spolupráce** napříč aprobacím, navíc v mixu pedagogů 1. a 2. stupně.

Téma ŽP není tedy hlavním, ústředním tématem, nicméně se dotýká celého programu, tak jako se ŽP dotýká našich běžných životů vědomě spíše okrajově, což ovšem jeho význam nesnižuje. Předpokladem je, že malé týmyVhodným nastavením se pak lze k ŽP vrátit v reflexi programu, potřebujeme však k tomu již předem připravit podmínky (např. zařazením úkolu s tématem ŽP).

PRÁCE PŘÍPRAVNÉHO TÝMU - VSTUPNÍ INFORMACE

Abychom nenesli dříví do lesa, protože učitelé jsou většinou zvyklí si o místu pobytu najít potřebné informace, případně umí pojmut pobyt jako projekt e žáci informace zjišťují samostatně, nabízíme námi zpracovaný program, vycházející mnohem více z bezprostřední improvizace.

Vzhledem k dostupnosti internetu není ani nezbytný průzkum okolí, abychom měli potřebné tematické okruhy, související s okolím.

Materiál vznikl v rámci projektu SES TEACHER, podpořeného Evropskou unií, Středočeským krajem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vymezení možností, které můžeme při přípravě týmové aktivity využít:

- vodní tok nebo vodní plocha
- obec, město a její části, náležitosti, budovy, místa
- přírodní lokace (louka, strom, les, jiné místo)
- industriální místo (podnik, skladiště aj.)
- památka

Pamatujte, že lze zvolit úplně obyčejné místo, které při zapojení opředeme legendou.

ZAHÁJENÍ TÝMOVÉ AKTIVITY:

Významným prvkem je vždy rozdělení do pracovních týmů, které často při zaměření na spolupráci souvisí pochopitelně s hlavním cílem programu. Jsme zastánci názoru, že rozdělení je promyšlené, citlivé a provedené lektory tak, aby se rozšířily možnosti spolupráce a zároveň se cítili účastníci ve skupinách dobře.

Věnujeme pozornost:

- propojení spolupráce 1. a 2. stupně ZŠ, podle toho dělíme skupiny
- fyzické zdatnosti účastníků (faktor, kterým můžeme naopak v případě aktivity zaměřené na kreativitu a poznávání, nikoli na výkon, využít ke tmelení podobně výkonných jedinců)

Zadání úkolu:

Jako pedagog, lektor, kouč, nikdy nedělám rozdíl mezi dospělou a dětskou skupinou v otázkách úvodní motivace. Chci-li od účastníků akci, zahajuji aktivitu akčně. Chci-li uplatnění dramatu, pak sehraje scénu. Potřebujeme-li uvolnit fantazii, použijeme ji a fabulujeme, jako v modelovém případě.

Pamatujeme na následující:

- zda jsme byli srozumitelní,
- nechali jsme čas na diskuzi o zadání skupinám,
- byl prostor pro dotazy,
- je-li zadání složitější, pak předáváme či nabízíme písemně nebo jinak vizualizujeme.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ukázka zadání tématického úkolu: (celkově 5 rozdílných úvodních motivů, zadání pak stejné), každá skupina obdrží jeden list papíru.

HISTORKY Z PODHRADÍ aneb patráme v okolí a minulosti...

Alois Florian ze Suchdola a jeho pobyt ve Štenberku v letech 1756 - 1853

Poslední zmínka o A. Florianovi dokládá, že popíjeje ve vinárně u Hrnčíře, lascivně pokřikoval stařecké oplzlosti na Hrnčířovy dcery. Jeho život, protkaný excesy a láskami v posázavském městečku, je zdrojem historek, povídek, písní a reportáží dodnes. Je často přirovnáván k postavám jako Tyl Enšpígl nebo Giacomo Cassanova..

ZADÁNÍ

"Základem každé kvalitní vědecké studie, výzkumné zprávy, článku nebo prezentace je příběh."

*Janusz Bzwiecky, PhD.
kulturní antropolog*

Využijte čas, abyste:

- příběh vytvořili, máte jeho začátek,
- sbírali materiál k příběhu v terénu: zámek, město D., obecní úřad - výstava, okolí,
- zaznamenali "autentická" svědectví - audiozáznam (pamětníci, očití svědkové...),
- doplnili příběh obrazovou fotodokumentací, doličnými předměty, videem
- přemýšleli o stavbě příběhu a jeho gradaci (postavy, zápletky, drama, vyvrcholení...)
- připravili působivou prezentaci příběhu (čtení, záznamy, ukázky předmětů...)
- podali zprávu o životním prostředí (voda, vzduch, teplo, zdroje... ve vazbě na příběh-skutečné okolí)

Technická poznámka:

Pro audio-video záznam ověřte před odchodem u lektorů možnost přenosu dat z vašich foťáků/mobilů/kamer do PC, případně připojení mobilu k reproduktoru.

Technické parametry:

Fotografie (max. 10 fotografií)

Audiozáznam (max 2 ks, do 2 min celkem)

Materiál vznikl v rámci projektu SES TEACHER, podpořeného Evropskou unií, Středočeským krajem a státním rozpočtem České republiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Video (max 1 ks, do 2 min celkem)

Rozdání těchto úkolů následovalo bezprostředně po úvodní scéně, kde byl přečten a promítnut podobný, motivační text spolu s fotografií, a následně 1 lektor vedl s druhým lektorem, představujícím babatele, stručné interview, které bylo částečně instruktáží pro počínání skupin v terénu:

Dobrý den, Vážené dámy a pánové, milí kolegové badatelé,

ze sousední země k nám dorazil odborník na slovo vzatý, profesor Janusz Bzwiecky, PhD., kulturní antropolog. Osobně vám odprezentuje svůj poslední objev.

"Dobrzzí den", odpoví d2.lektor, oblečený do košile a klobouku. "prosím sledujte projekční plátno....."

Pařát, který vidíte, je starý 120 let a byl nalezen v dřevěné krabici ve sklepení pod chalupou statkáře Blazska, zde v obci Obořiště, dnes je tam myslím jakási -Jednota-. Zasněžil jsem několik let svého života, abych pečlivě prozkoumal všechny souvislosti.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Po krátké prezentaci 3 fotografií, záměrně velmi jednoduše provedených, focených na mobil a jen nepatrně upravovaných, proběhne ještě návodný rozhovor, kde se zapojí i 2. lektor:

Lektor v roli moderátora (doktorand)/L/: Povězte nám, pane profesore, zda a jak probíhal průzkum v terénu...

Profesor J.B./JB/ No víte, na takovou práci nemůžete být sám, pracovali jsme jako 5i členný tým. Já jsem měl na starosti právě ostatky, nicméně bylo třeba dalších kolegů....

L: A co dělali ostatní?

JB: To víte, psali, fotili, natáčeli. A taky co jsme toho nachodili a nadiskutovali.

L: Myslíte mezi sebou?

JB: Nikoli, ale také s místními obyvateli. Dovolil bych si ještě jednu malou ukázkou, ale varuji, je děsivá...

L: ano prosím

JB: jedná se o zvukový záznam z místa nálezu, kde jsme měli po celý rok nahrávací zařízení.

Tento zvuk byl zaznamenán o prvním úplňku po Filipojakubské noci.

/JB připojuje mobil k reprobodně mobil a pouští z diktafonu velmi nahlas zvukový záznam, z kterého se ozývá strašlivý řez. Učitelé se nejprve leknou, pak pochopitelně poznávají hlas i recesi a smějí se./

Po vystoupení děkuje L publiku i profesorovi a ukončuje tak motivační část. Následuje přečtení vědeckých týmů a rozdělení výše uvedeného zadání, kde má každá skupina svůj příběh i se zadáním. Slovně se stručně shrnuje jen zadání, upřesňuje jen čas:

Vážení, máte celé 3 hodiny na to, abyste se mohli věnovat vašim příběhům. Prosím držte se instrukcí a než vyrazíte do terénu, stavte se ohledně vaší technické výbavy. Pokud dorazíte dříve, rádi bychom shromažďovali váš materiál v jednom PC, přijďte s námi prosím konzultovat.

Pokud nemáte vlastní PC, počítejte prosím s tím, že nebude možné fotky a videa nijak upravovat.

V případě potřeby nabízíme jeden náš počítač připojený na internet, abyste mohli případně dohledat informace, které se vám nepodaří jinak získat :-). Byli bychom rádi, kdyby např. informace, poskytnuté o životním prostředí, byly skutečně ověřeny.

/v případné diskusi po času na rozmyšlenou a otázkách lektorů většinou otevřeně připomenou, že vše je dovoleno a fantazii se meze nekladou, nicméně netýká se to zprávám o životním prostředí, o kterém budou referovat, na otázku učitelů: "Můžeme si všechno vymyslet, ale o životním prostředí to má být pravda!?" Odpověď lektora zní ANO.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PRŮBĚH PROGRAMU

Opět se příliš neliší typy cílových skupin a její konání od toho, jak aktivitu nasměrují lektoři. Protože lektoři v zadání částečně spojili místa v okolí s úryvky příběhů, skupiny v podstatě kopírují jejich přípravnou trasu. Stejně tak pracují na výsledném produktu, píší vtipný referát, fotí a natáčejí dle zadaných instrukcí. Rozdílné pohybové tempo, různá výbava, to vše je vlastně k užítku, protože se skupiny učitelů vrací z terénu v různou dobu a je čas průběžně zpracovávat materiály. V tomto představujeme pedagogům freeware na úpravu fotografií (GIMP- materiál pro pedagogy nabízíme jako produkt projektu SES TEACHER s komponentou ICT).

Účastníky je v průběhu plnění úkolu vhodné nechat samostatně, kromě vlastního času, kdy se skupina věnuje týmové činnosti, je však stejně významný a důležitý jak přípravný čas (vše, co bylo výše uvedeno, od rozdělování do skupin, motivační část, diskuze, zadávání, otázky, čas na rozmyšlenou a poslední instrukce, tak i čas, určený k prezentaci činnosti skupiny, případně reflexi celého programu. Pro samotné řešení programu je určitě vhodné uvést, že kromě již zmíněné motivační fáze se snažíme podpořit pedagogy nejen motivací, zadáním, technikou, ale i odbornými materiály. Např. kromě PC připojeného na internet nabízíme také knihovnu, do které podle potřeby můžeme učitele odkázat i ke konkrétnímu zdroji (skriptu, knize).

K tématu životního prostředí doporučujeme nabídnou pracovním skupinám okruhy, čemu všemu je možné věnovat pozornost. Protože pouze vedoucí má přehled o tom, nad jakými tématy pracují jednotlivé týmy, lze také korigovat a doporučit do skupiny rozdílná témata, aby následně prezentace a zmínky o problematice ŽP byly co nejpestřejší, vždy se řídíme původními cíli.

Níže uvádíme přehled okruhů z oblasti životního prostředí, které je možné využít pro vymezení činnosti skupin:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TÉMATICKÉ OKRUHY - KOMPONENTY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ:

- Ochrana přírody, krajina, zeleň
- Zvířata, divoká zvířata, ochrana zvířat
- Ovzduší, hluk, světelné znečištění
- Chemické a nebezpečné látky v domácnostech a v prostředí
- Voda, praní, čištění
- Voda v krajině a ve městě
- Energie, obnovitelné zdroje
- Ekologické stavitelství
- Odpady
- Ekospotřebitel, nakupování
- Doprava, cyklostezky, turistika
- Bydlení a domácnost
- Zemědělství, zahrádkářství
- Právo, účast veřejnosti

(převzato ze stránek Eko-poradenství: http://wiki.ekoporadna.cz/index.php?title=Hlavn%C3%AD_strana)

PŘÍPRAVA PREZENTACE

Pro večerní vystoupení a prezentaci skupiny je zase vhodné upravit prostor tak, aby prostředí samo vyhovovalo předem zvolenému rámci, v našem případě se jednalo o "vědecké sympozium".

Podle možností upravíme prostor, aby měl charakter přednáškové mči konferenční místnosti, prezentující skupině připravíme panel se židlemi. Předem máme všechny digitální materiály seříděné podle skupiny a jeden s lektorů asistuje skupině se zobrazováním prezentací, fotografií, videí.

Je vhodné, když mají skupiny na přípravu prezentace čas, využíváme tak často prostor a volný čas před večeří a po ní. Přístup SES je inkluzivní, tzn. snažíme se respektovat, pokud to okolnosti dovolují, rozdílné pracovní tempo skupin. Čas zahájení tudíž nastavujeme podle

Materiál vznikl v rámci projektu SES TEACHER, podpořeného Evropskou unií, Středočeským krajem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

průběžného mapování situace skupin. Zároveň však pamatujeme na to, že "zdravý stres" neuškodí a např. pravidelné informování skupin o tom, že "čas zahájení" se blíží, jednotlivce i skupiny povzbuzuje.

Pro jakoukoli večerní akci na kurzech, které chceme dát jistý punc výjimečnosti, platí, že kromě netradičního uspořádání prostor, výzdoby a celé stylizace "otevíráme společně". Podle potřeby doplníme dress-code, zařídíme welcome drink, zejména však opakovaně, tzn. již před ukončením prací týmu, ale pak klidně znovu před zahájením ještě připomínáme, jak bude prezentace probíhat a co je jejím obsahem:

- představení členů týmu
- představení zadaného tématu (příběhu)
- zprávu ze skupinové práce (vlastní prezentace činnosti), včetně komponentů k ŽP
- hodnocení týmové spolupráce- jak se skupině pracovalo
- prostor pro otázky, vstup lektorů (v roli moderátorů apod.)
- ocenění práce (např. potlesk)

ZAKONČENÍ PROGRAMU

Vzhledem k tomu, že jsme zde modelově představili dlouhodobě, bohatě strukturovaný program, využívající vnější prostředí, přitom zaměřený na spolupráci skupiny, doporučujeme, aby další, reflektivní část, proběhla s časovým odstupem. Program tedy reflektujeme až následující den.

Shrnutí časové struktury:

14:30 - 15:00 zadání (motivace, pravidla, instrukce, porady týmů, otázky)

15:00 - 18:00 práce skupin (terén a okolí, zpracování výstupů)

18:00 - 19:30 příprava na večerní prezentace (i v průběhu večere)

19:45 - 20:30 prezentace skupin

9:00 - 10:00 (10:30) reflexe, zhodnocení programu

REFLEXE PROGRAMU

Připomínám, že reflektivní část programu zařazujeme podle toho, jak jsme si nastavili cíl celého programu. Stejně jako v případě žákovských programů bychom pak mohli i s učiteli nabídnout něco, co významná část pedagogů nedokáže ocenit a nechápe, proč "neděláme další program a musíme rozebírat to, co bylo". Kvalita reflexe je přímo úměrná našemu sledování naplňování cílů v průběhu samotného programu. Pokud chceme vyhodnotit program a ověřit,

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kam skupina "došla", případně se zaměřit na určitý specifický cíl, věnujeme přípravě reflexe dost času a připravíme je co nejpečlivěji.

Reflexi pak v tomto textu chápeme jako proces, kde si je každý účastník schopen zhodnotit své vlastní učení v proběhlém programu. Jak lektori, resp. pedagogové, máme odpovědnost vytvořit co nejlepší prostředí pro tento proces.

OTÁZKY

V pedagogické literatuře nalezneme o formě a způsobu kladení otázek v procesu učení hodně. Abychom se neopakovali a mohli se zaměřit také na komponenty životního prostředí, soustředíme se v našem modelovém programu na 2 témata reflexe: forma vs. obsah a tzv. didaktická nadstavba.

1) ODDĚLENÍ FORMY A OBSAHU

Specifikem reflexí činností a aktivit s pedagogy je oddělení formy a obsahu. V praxi to znamená, že v reflektivní části sledujeme původní cíle a podle osvědčených postupů zkušenostního učení mapujeme a sdílíme nejprve emotivní prožitky účastníků. Pokračujeme individuální či skupinovou formou kognitivními otázkami. Zmíněným specifíkem učitelských skupin je všudypřítomné zvažování využití aktivity s žakovským kolektivem. Víme o tom, proto velmi pečlivě dbáme na to, aby z hlediska učení proběhla aktivita od začátku do konce tak, aby skutečně "fungovala i na děti". Nicméně v této fázi reflexe vracíme pedagogy k jejich vlastním prožitkům a poznávání, k jejich učení, aby i fázi reflexe uměli zaměřit na obsah aktivit.

Pokud bychom se za programem ohlédlí prakticky, 1.část reflexe, zaměřená na obsah, by mohla být tvořena těmito otázkami:

REFLEXE - 1.ČÁST

- Jak se vám pracovalo ve skupině?
- Jakou máte radostnou / nemilou vzpomínku?
- Jak vnímáte svou roli ve skupině, jaké role měli podle vás ostatní?
- V čem myslíte, že jste byli dobří a úspěšní? Co se vám povedlo?
- Kde a v čem se objevily překážky? Jak jste je řešili?
- Co si budete pamatovat pro kvalitní spolupráci skupiny?
- Jak byste popsali životní prostředí, kde aktivita probíhala? Jmenujte 3 oblasti, kde vnímáte problém a navzněte, jak ho řešit?
- Co považujete na nejdůležitější část každé prezentace?

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

REFLEXE - 2.ČÁST

V druhé části reflektujeme strukturu aktivity, zabýváme se formou a představujeme tím know how. Chronologicky řadíme fáze programu od jeho uvedení po jeho hodnocení:

- motivační scénka
- vysvětlení
- úkoly skupinám
- prostor pro dotazy
- časový rámec
- týmová práce skupin v terénu
- příprava prezentace
- slavnostní večer s prezentacemi
- reflexe programu

2) DIDAKTICKÁ NADSTAVBA

Teprve po shrnutí obsahu i postupu vymezíme jasný prostor pro didaktiku, kterou je využití představeného programu pro práci školní třídy. Považujeme za významné, abychom u všech programů, jež s učiteli děláme, mohli přinejmenším otevřít diskuzi, jestli a jak je možné program, jeho část či prvky využít v práci se školní třídou.

Tuto, nejčastěji poslední část reflexe programu můžeme strukturovat otázkami:

- Jak by šel program využit v programu se žáky?
 - Jaké cíle byste sledovali?
 - Pro jaké téma v oblasti životního prostředí se hodí tato lokalita: Jak byste v oblasti ŽP program zaměřili a reflektovali?
 - Co by vlastně probíhalo stejně a co jinak než ve vaší skupině ? (myšleno je kdy, kde a v čem by se žákovská skupina chovala jinak než pedagogický sbor?)
- Na co určitě nezapomenout?

Můžeme připomenout, že každý program zasahuje různé klíčové kompetence a je vhodné se na vybrané z nich zaměřit, ve vazbě na cíl, proč tu či onu věc vlastně děláme. Zároveň je vhodné mít na paměti, že "prožitek" může být individuální a i když na základě předchozí zkušenosti připravíme směřování programu k vytčenému cíli, proces bude vždy ovlivňovat "Tady a teď".

Pro projekt SES TEACHER zpracoval Mgr.Ondřej Bárta, 12/2014.

Materiál vznikl v rámci projektu SES TEACHER, podpořeného Evropskou unií, Středočeským krajem a státním rozpočtem České republiky.